

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

सूरस्सतीनीति

पठमो भागो

पणामगाथा

१. मुखम्हा भगवन्तस्स,
सुगन्धकमला सुभा ।
सञ्जातं उत्तमं वाणिं,
वन्दामि वित्तमानसा ॥
२. समज्झिट्ठो रचिस्सामि,
दक्खेन राजमन्तिना ।
नामेन सन्तेन,
नीतिं लोकहितावहं ।
सालङ्कारं सोपदेसं,
नामेनाहं स्वरस्सतिं ॥
३. पेक्खन्तिवमं नीतिं सन्ता,
मञ्जूसरुक्खसन्निभं ।
नानोपदेससंपुण्णं,
सदत्थकुसला सदा ॥

सूरस्सतीनीति

१. कतञ्जुता च सच्चञ्च,
लोकसारा हि ते दुवे ।
लोकापि तेहि तिट्ठन्ति,
रट्ठं अकंसु इस्सरं ॥
२. काकाच दुज्जना लोके,
मलीभूताव सब्बदा ।
इट्ठं गुणं नासयन्ति,
ते वे लोकस्स वेरिनो ॥

मिगानं सिङ्गालो अन्तो,
पक्खीनं पन वायसो ॥

अकारणवेरी होन्ति,
मच्छानं धीवरा यथा ।
गुणीनं सज्जनानञ्च,
दुज्जना निच्चवेरिनो ॥

३. सिरिं भोन्तो सुपोसेथ,
सिरि मूला हि सम्पदा ।
सिरिय इध जोतन्ति,
सिरी सा सब्बसिद्धिका ॥

४. मुसा तमोकरा लोके,
सच्चं मीदितिकारकं ।
मुसातमेन दुक्खन्ति,
सच्चाभाय सुखन्तिवे ॥

सुविजानं सिङ्गालानं,
सकुणानञ्च वस्सितं ।
मनुस्सवस्सितं राज,
दुब्बिजानतरं ततो ॥

५. कप्पगिसदिसा इस्सा,
झापेति सब्बसम्पदं ।
मुदिता कप्पमेघोव,
रोपेति सब्बसम्पदं ॥

६. यथा असन्थिरा थम्भा,
थुसरासिम्हि उस्सिता ।
तथेव कपिचित्तानं,
कम्मन्ता चञ्चलङ्गता ॥

हलिद्धिरागं कपिचित्तं ।
पुरिसं रागविरागिनं,
एदिसं तात मासेवि ।
निम्मनुस्सम्पि चे सिया ॥

७. [कु]फचुम्बि चित्तपत्ती,
सकवण्णेन मज्जितो ।
विक्कमी पुप्फतो पुप्फं,
नस्सागारं न सङ्गमो ॥

[ख]

किप्पिलिका दुब्बण्णापि,
समग्गाच परक्कमा ।
मा होथ पुप्फचुम्बीव,
होथ वो पचिका यथा ॥

१. ये मरन्ति कीळन्ता ते,
स्वाना अज्जोज्जमोदिता ।
दिस्वान छट्ठितं भत्तं,
सीघवेरी विहिंसरे ॥

२. तथेकेपि जना दानि,
समग्गा ज्जोज्जमोदिता ।
धनहेतु विहिंसन्ति,
धीरत्थु सीघवेरिका ॥

९. वसन्ते हेमन्ते गिम्हे ।
नेव ताला विसेसिनो ।
थिरचित्ता जना सन्ता ।
सुखदुक्खेसु निच्चला ॥

१०. यथा पवट्टमानम्हि,
सुट्ठु तिट्ठति गेण्ठुके ।
अप्पवट्टे भूम्यं सेति,
तथेव गेण्ठुको जनो ॥

११. अग्घापेतुं नसक्कोन्ति,
कालज्झि कालिका जना ।
वजिरादिज्ज सक्कोन्ति,
तेन कालो अनग्घिको ॥

१२. [ख]सनो हि दीघद्धानो,
 सारसारो सुगन्धिको ।
 निगन्धो त्वेव निस्सारो,
 दीघद्धानोपि सिम्बली ॥

[ख]

तथेवेके जना लोके,
 दीघद्धाना सुसारका ।
 निस्सारा केचि फेगूव,
 दीघद्धानापि गोयथा ॥

१३. उपकारो चापकारो,
 यस्मिं गच्छति नद्वतं ।
 पासाणहृदयस्सस्स,
 जीवतीत्या भिधामुधा ॥

पसादो निष्फलो यस्स,
 कोपोचापि निरत्थको ।
 न तं सङ्गन्तु मिच्छेय्य,
 थीपुमाव नपुंसकं ॥

१४. उपचारो हि कातब्बो,
 न याव सोहदं भवे ।
 उपचारो सुमित्तमिह,
 माया च होति कोटिलं ॥

१५. कमेन अगगतो उच्छु,
 रसो सादुतरो यथा ।
 तथेव सुमित्तो लोके,
 दुम्मित्तो पन नेदिसो ॥

१६. सोकाराति परित्ताणं,
 विस्सासपीतिभाजनं ।
 रतनाभिरतनं इच्छे,
 सुमित्तं अक्खरत्तयं ॥

१७. दम्पतीनं सुमित्तानं,
मुखं अज्जोज्जदप्पणं,
सुखे सुखं दुक्खे दुक्खं,
पटिच्छायेव दप्पणे ॥

कथं नु तासं हदयं,
सुखरावत इत्थियो ।
यासामिके दुक्खितम्हि,
सुखमिच्छन्ति अत्तनो ॥

१८. निवातज्ज पुरे कत्वा,
मानं कत्वान पच्छतो ।
सकत्थं धारये धीरो,
अत्थभज्जो हि मुळहता ॥

१९. पुरेचारं सतिं कत्वा,
सद्धं करेय्य पच्छतो ।
तुरं न सदहे धीरो,
सीघसद्धो हि मन्दको ॥

२०. वने ०.००९९ बहूनि कट्टानि ।
दुल्लभं रत्तचन्दनं ।
तथा जना बहू लोके ।
पुमा जज्जो सुदुल्लभो ॥

२१. तिणकट्टपलासेहि ।
सुक्खेहि दय्हते वनं ।
एतादीहि असारेहि ।
लोको जनेहि दय्हते ॥

२२. अन्तोवस्से तिमासम्हि,
पुज्जकम्मेन मोदिता ।
सुखं वसिसु पोराणा,
बुद्धसासनमामका ॥

२३. मिगमदेन एकेन,
तं वनं सुरभिगन्धिकं ।

तथा जनेन तं रटुं,
गुणिना हि सिरीमता ॥

सरीरं खणविद्धंसी,
कप्पन्तट्टायिनो गुणा ॥

२४. खरानं सीहव्यगधानं,
सङ्गमो नो हिसब्बदा ।
तथेव व्यगघचित्तानं,
सजातिका खयोनता ॥

२५. सक साधुपि नो साधू,
यो चेज्ज दुट्ठकारको ।
बहूनं साधू पायेन,
स वे साधूति वुच्चते ॥

२६. बहूदके समुद्देपि,
जलं नत्थेव पातवे ।
खुद्दके खतकूपम्हि,
सादुं अत्थि बहुं दकं ॥

२७. मा सीघं विवरेय्याथ,
निन्दितुज्ज पसंसितुं ।
मुखज्झि वो कथाद्वारं,
निरुन्धेय्याथ सब्बदा ॥

२८. मा सीघं विवरेय्याथ,
चक्खुं वो दस्सितुं पियं ।
सणिकज्झि पियलाभं,
धनलाभं तुरं करे ॥

२९. अनारम्भो हि कम्मानं,
पठमं बुद्धिलक्खणं ।
निट्ठङ्गतं आरब्धस्स,
दुतियं बुद्धिलक्खणं ॥

असमेक्खितकम्मन्तं,

तुरिताभिनिपातिनं ।
 सानि कम्मानि तप्पेन्ति,
 उण्हं वज्झोहटं मुखे ॥

३०. अफलानि दुरन्तानि,
 जनता निन्दितानि च ।
 असक्यानि च कम्मानि,
 नारभेथ विचक्खणो ॥

३१. अतिविरोधभीतानं,
 सङ्कितानं पदे पदे ।
 परप्पवादतासानं,
 दूरतो यन्ति सम्पदा ॥

सद्वमत्तं न भेतब्बं,
 लोको सदस्स गोचरो ।
 यो च सद्वपरित्तासो,
 वने भन्तमिगो हि सो ॥

३२. द्विन्नं तण्डुलथूसानं,
 विसेसो सुट्ठु खायति ।
 रन्धितोपि सिनिद्धो नो,
 थुसो विरसफारुसो ।
 तण्डुलं सिनिद्धं रसं,
 एवं लोकेपि आयते ॥

३३. एरण्डं निस्सिता वल्लि,
 रुहते किं यथाबलं ।
 महासालं सुनिस्साय,
 रुहते ब्रहतं गता ॥

३४. मेत्ता हि सीमसम्भेदा,
 पक्खपात विघातिका ।
 पक्खपातेन दुक्खन्ति,
 निप्पक्खो वसते सुखं ॥

३५. नरा पज्जा च लङ्कारा,

यथाठाने नियुज्जरे ।
नो हि चूळामणि पादे,
पादुका च सिरोपरि ॥

उक्कुट्टे सूर मिच्छन्ति ।
मन्तीसु अकुतूहलं ।
वियज्ज अन्नपानमिह ।
अत्थे जाते च पण्डितं ॥

३६. पमादो हि तमो लोके,
कालो चोरो भयानको ।
कायगेहं बहुछिदं,
कालचोरस्स चोरितं ॥

३७. चञ्चलो कालदासो हि,
धीतिमा कालइस्सरो ।
कालिस्सरो रट्ठिस्सरं,
अतिवत्तति सब्बसो ॥

३८. विलुप्पन्ति ८ धनं एके,
कालमेके अनेक्खका ।
तेसु कालविलोपाव,
भयानका तिकक्खळा ॥

३९. रज्जा रट्ठहितं कत्ता,
रज्जो हितं जनेहि वे ।
देस्सो अत्तहितं दस्सी,
गारहो किन्नु कारको ॥

अत्तदत्थं परत्थेन ।
बहुनापि न हापये ॥

४०. यस्स उपकारो दिन्नो,
उपकारं ददे पुन ।
ततो पकारं निच्छेय्य,
कतञ्जू दुल्लभो इध ॥

सच्चं किरेव माहंसु,
नरा एकच्चिया इध ।
कट्टं निप्लवितं सेय्यो,
नत्वेवे कच्चियो नरो ॥

४१. कारुको सकपज्जाय,
महग्घं दारुकं करे ।
तथा जनोपि अत्तानं,
महग्घो लोकमानितो ॥

४२. अप्पग्घो हि अयो हेमं,
महग्घं छिन्दते यथा ।
निग्गुणो सगुणं लोके,
अलक्खीच सिरिं तथा ॥

सूरस्सतीनीति

दुतियो भागो

१. धनस्स दुब्बिधं किच्चं,
पापेति उण्णतं धनिं ।
अधनिं ओणतं लोके,
सज्जिने तेन तं धनं ॥

२. वट्टते सततं सीघं,
कालचक्कं अवारितं ।
तेन घटी दिनं मासो,
वस्सो भवत्य चीरतो ॥

३. सत्तुना न हि सन्धेय्य,
एकदा सो भयं करो ।
सुतत्तमपि पानीयं,
समयते नु पावकं ॥

४. विजहं पकतिं यो हि,
विकतिं पुन गच्छति ।
सभावेन आकारेन,

विष्पल्लासं स गच्छति ।
 संसुमार गता गोधा,
 यथा थी पुमवेसिका ॥

५. पक्खं लब्धान उड्ढेन्ति,
 उपचिका हि वम्मिका ।
 निक्खन्ता मरणं यन्ति,
 उप्पता निप्पतं गता ॥

६. सब्बंपियस्स दज्जेय्य,
 निस्सेसं पियमानसं ।
 सद्भाचित्तं तु नो विज्जू,
 सद्भायिको पक्खलितो ॥

७. सक्कोति लङ्घितुं ब्यामं,
 महुस्साहेन यो हि सो ।
 तदद्धं अनुस्साहेन,
 नोस्साहो तेसु थोमितो ।
 महुस्साहो दुक्खो लोके,
 अनुस्साहो सदा सुखो ॥

८. दुक्खमं अक्खमन्तो यो,
 पिट्टिकारीच दुक्करं,
 कदा लभेय्य सो लोके,
 सुखमं सुकरं मुधा ।
 पच्चक्खज्झि सो करेय्य,
 दुक्खमज्जापि दुक्करं ॥

९. अनग्घो मनुस्सो लोके,
 तोसनापोसनादिना ।
 तेन सो महग्घं कम्मं,
 करे लोकहितायुतं ॥

१०. वातेन नप्पभिज्जन्ति,
 निन्ना वेळू कसा नळा ।
 यथावातं नगच्छन्ति,
 तथा चरे जने कदा ॥

११. पुरतो च पच्छतो चे,
निस्सयो नत्थि पस्सतो ।
अधिकं वीरियं होति,
अत्तनाथो तदा भवे ॥
१२. खणं आखुबिलं सीहो,
पासाणसकलाकुलं ।
पप्पोति नखभङ्गंवा,
फलंवा मूसिको भवे ॥
१३. मग्गमुळहा जना अन्धा,
अमग्गा मग्गसज्जिनो ।
तथेव दुप्पज्जा मुळहा,
तथत्थं नाव बुज्झरे ॥
१४. पियरूपं वीररूपं,
दुविधा रूपसम्पदा,
नारिं इच्छे पियरूपिं,
पुरिसं वीररूपकं ॥
१५. पज्जलन्ति हि खज्जोता,
पक्खचालनकम्मुना ।
कुसिता सुपिता नेते,
तथा जनापि कम्मिका ॥
१६. कुम्मसङ्कोचमोपम्य,
निग्गहमपि संखमे ।
पत्तकाले तु नीतिज्जो,
कण्हसप्पोव उट्ठहे ॥
१७. भक्खसेसं नखादन्ति,
सीहा उन्नतचेतसा ।
परंपि नपणामेन्ति,
वुद्धिकामा तथा चरे ॥
१८. न व वस्सो समुप्पन्नो,
खीणो पुराणहायनो ।

नववस्से नवा मेत्ता,
भावितब्बा हितेसिना ॥

१९. सन्तापयन्ति कमयाप्यभुजं न रोगा,
दुम्भन्तिनं कमुपयन्ति न नीतिदोसा ।
कं स्त्री न मानयति कं न च हन्ति मच्चु,
कं थीकता न विसया परिपीळयन्ति ॥
(वसन्ततिलकागाथा ।)

२०. (क) ब्याममत्तेन दण्डेन,
योलुम्ब्य उदकं मिने ।
अगम्भीरं गम्भीरंवा,
अगाधे मज्जि गम्भीरं ॥

(ख)

तथा मन्दो सज्जाणेन,
अगाधे मज्जि पण्डितं ।
समासमं न जानाति,
बह्वप्यं तिवखमन्दतं ॥

२१. दुट्ठकम्मे सङ्गमन्ति,
छेककम्मे च नो इध ।
मच्चुं वहन्ति सीसेन,
ते मुळहा मुळहसङ्गमा ॥

२२. दुविधो सङ्गमो लोके,
उजुको कुटिलो भवे ।
उजुकोव पसंसेय्यो,
नोह्यज्जो साजसङ्गमो ॥

ते इमिना उपायेन समग्गा सम्मोदमाना महा भित्तिपिट्टिकाय वसन्ति । (महोसधजातक अट्ठकथा)

२३. यूथिका पुप्फते नोहि,
सिञ्चितापि पुनप्पुनं ।
पुप्फते सम्पत्ते काले,
एवं धारेथ वीरियं ॥

२४. धनुच्चयो धनक्खेपो,
दुविधा हि धनाकति ।
धनुच्चये नयो अत्थि,
धनक्खेपम्हि नो इध ॥

२५. अमाता पितरसं वड्ढं,
जूतकारञ्च चञ्चलं ।
नालपेय्य विसेसञ्जू,
यदिच्छे सिद्धि मत्तनो ॥

हलिद्विरागं कपिचित्तं,
पुरिसं रागविरागिनं ।
एदिसं तात मासेवि,
निम्मनुस्संपि चे सिया ॥

२६. गुणा गुणञ्जूसु गुणा भवन्ति,
ते निग्गुणं पत्वा भवन्ति दोसा ।
आसाद्यतोया पभवन्ति नज्जो,
समुद्रमासज्ज भवन्त्यपेय्या ॥

(उपजातिगाथा)

२७. सिलारूपं निम्मिनन्ति,
कोट्टेत्त्वान पुनप्पुनं ।
कोट्टकोव तथा बाला,
साधुं ओवज्ज निम्मिता ॥

चाणक्यनीतिला गाथा

लालने बहवो दोसा,
ताळने बहवो गुणा ।
तस्मा पुत्तञ्च सिस्सञ्च,
ताळये न च लालये ॥

२८. अतीतस्स हि मित्तस्स,
यो चे दोसं पकासये ।
सो हवे पच्चुप्पन्नस्स,

दोसं भासेति जायति ॥

२९. लताविय सेवका ते,
ये निस्सयं पलम्बरे ।
निस्सयस्स विनासेन,
भूम्यं सेन्ति अनाथका ॥

३०. दोससिङ्गेहि विज्झन्तो,
मानखूरेहि अक्कमं ।
भयं करोति लोकम्हि,
गोव बालो विहिंसको ॥

३१. आदो उपरि लोकोयं,
उजुलेखाय तिट्ठति ।
मुसावातेहि तंलोकं,
निपातेसि अनज्जवं ॥

३२. सुघटं कुम्भकारेन,
नारहो परिभुज्जितुं ।
तथूपमाय वेक्खेय्य,
सकम्मपरकम्मनि ॥

३३. अनन्तरंसी सूरूपि,
नसक्कोति घनं तमं ।
विज्झितुं रंसिया लोके,
तथा मदनमोहिता ।
नसक्कोन्ति मदं भेत्वा,
पज्जाभाय पभासितुं ॥

३४. खेदवेरं दलिद्वम्हि,
भोगिम्हि रोगुपद्वं ।
देस्सवेरञ्च आणिम्हि,
पस्से लोकस्स वेरितं ॥

३५. संलब्धेन सुभोगेन,
जीवं सुद्धं करे निजं ।
सेट्ठो सो तेन जीवेन,

जेगुच्छो मलजीविको ॥

३६. वजिर पुष्करागानं,
विसेसं यो नबुज्झति ।
कथञ्चि सो विक्कीण्येय्य,
कीण्येय्य वा यथातथं ॥

३७. किप्पीलि कोपि चिन्तेत्वा,
पब्बतं भेतु मुस्सहं ।
अबला तनुमज्झत्ता,
चिन्ता हस्याव सा मुधा ॥

३८. जातमत्तं न यो सत्तुं,
रोगञ्चूपसमं नये ।
महाबलोपि तेनेव,
वुद्धिपत्त्वा स हज्जते ॥

३९. सजीवमंसभक्खेहि,
सदाठीहि मुखेहि भो ।
बिळारब्ब्यघसीहानं,
निहीनानि अनेकधा ।
तिक्खानि खरवादानि,
मनुस्सानं मुखानि वे ॥

४०. विलुप्पन्ता विधावन्ति,
सजीववृत्तिकम्मुना ।
जना तेन विहज्जन्ति,
चरन्ति धम्मवेमुखा ॥

४१. सुलभं लोकियं लोके,
सासनीयं दुल्लभं ।
दुल्लभं तं वमज्जन्तो,
एसो बालतमो भवे ॥

४२. यो पतित्थ अग्यावाटं,
मोहा तं उपकारितुं ।
अज्जोरोहि तदा वाटं,

दुतीयो मुळमुळहको ॥

४३. ब्यग्घो आवुधविद्धो हि,
अका दुट्ठानि निन्नदं ।
तथेव साधुसत्थेन,
विद्धो बालो पकुप्पितो ॥

४४. पिवन्ति लोहितं डंसा,
अन्तो तुण्डेन मक्खिका ।
बहिद्धा परिवारेन्ति,
जनो तेन डंसायये ॥

४५. अधनस्स खणो अप्पो,
सद्धम्मो अप्पकालिनो ।
अप्पको तेन युज्जेय्युं,
खणं बहुं लभेतवे ॥